

śrīḥ
śrīmatē rāmānujāya namaḥ
śrīmatē nigamāntamahādēśikāya namaḥ
śrīsītālakṣmaṇabharataśatrughnahanumatsamēta śrīrāmacandra
parabrahmaṇē namaḥ

śrīmadrāmāyaṇē vālmīkiyē ādikāvyaē ayōdhyākāṇḍē
॥ tryadhikaśatatamaḥ sargaḥ ॥

This document has been prepared by
Sunder Kidāmbi
with the blessings of
śrī raṅgarāmānuja mahādēśikan
His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam

śrīḥ
śrīmatē rāmānujāya namaḥ
śrīmatē nigamāntamahādēśikāya namaḥ
śrīsītālakṣmaṇabharataśatrughnahanumatsamēta śrīrāmacandra
parabrahmaṇē namaḥ

॥ tryadhikaśatatamaḥ sargaḥ ॥

śrīrāmādīnāṃ vilāpaḥ, taiḥ pitrē jalāñjalidānaṃ piṇḍadānaṃ
rōdanaṃ ca

tāṃ śrutvā karuṇāṃ vācaṃ
pīturmaraṇasaṃhitām |
rāghavō bharatēnōktāṃ
babhūva gatacētanaḥ ॥ 2.103.1 ॥

taṃ tu vajramivōtsrṣṭa -
māhavē dānavāriṇā |
vāgvajraṃ bharatēnōkta -
mamanōjñaṃ parantapaḥ ॥ 2.103.2 ॥

pragṛhya rāmō bāhū vai
puṣpitāṅga iva drumāḥ |
vanē paraśunā kṛtta -
stathā bhuvī papāta ha ॥ 2.103.3 ॥

tathā hi patitaṃ rāmaṃ
jagatyāṃ jagatīpatim |

kūlaghātapariśrāntaṃ

prasuptamiva kuñjaram || 2.103.4 ||

bhrātarastē mahēśvāsaṃ

sarvataḥ śōkakarśitam |

rudantaḥ saha vaidēhyā

siścicuḥ salilēna vai || 2.103.5 ||

sa tu saṃjñāṃ punarlabdhvā

nētrābhyāmaśrumutsrjan |

upākrāmata kākutsthaḥ

kṛpaṇaṃ bahu bhāṣitum || 2.103.6 ||

sa rāmaḥ svargataṃ śrutvā

pītaraṃ pṛthivīpatim |

uvāca bhārataṃ vākyam

dharmātmā dharmasaṃhitam || 2.103.7 ||

kiṃ kariṣyāmyayōdhyāyāṃ

tātē diṣṭāṃ gatim gatē |

kastāṃ rājavarāddhīnā -

mayōdhyāṃ pālayiṣyati || 2.103.8 ||

kiṃ nu tasya mayā kāryam

durjātēna mahātmanaḥ |

yō mṛtō mama śōkēna

sa mayā na ca saṃskṛtaḥ || 2.103.9 ||

ahō bhārata siddhārthō

yēna rājā tvayānagha |

śatrughnēna ca sarvēṣu
prētakṛtyēṣu satkṛtaḥ || 2.103.10 ||

niṣpradhānāmanēkāgrāṃ
narēndrēṇa vinā kṛtām |
nivṛttavanavāsō'pi
nāyōdhyāṃ gantumutsahē || 2.103.11 ||

samāptavanavāsaṃ mā -
mayōdhyāyāṃ parantapa |
kō'nuśāsiṣyati puna -
stātē lōkāntaraṃ gatē || 2.103.12 ||

purā prēkṣya suvṛttaṃ māṃ
pitā yānyāha sāntvayan |
vākyāni tāni śrōṣyāmi
kutaḥ karṇa sukhānyaham || 2.103.13 ||

ēvamuktvātha bharataṃ
bhāryāmabhyētya rāghavaḥ |
uvāca śōkasantaptaḥ
pūrṇacandranibhānanām || 2.103.14 ||

sītē mṛtastē śvaśuraḥ
pitṛhīnō'si lakṣmaṇa |
bharatō duḥkhamācaṣṭē
svargatiṃ pṛthivīpatēḥ || 2.103.15 ||

tatō bahugunaṃ tēṣāṃ
bāṣpaṃ nētrēṣvajāyata |

tathā bruvati kākutsthē

kumārāṇām yaśasvinām || 2.103.16 ||

tatastē bhrātaraḥ sarvē

bhṛśamāśvāsya duḥkhitam |

abruvañjagatībhartuḥ

kriyatāmudakaṃ pituḥ || 2.103.17 ||

sā sītā svargataṃ śrutvā

śvaśuraṃ taṃ mahānṛpam |

nētrābhyāmaśrupūrṇābhyām

na śāsākēkṣituṃ priyam || 2.103.18 ||

sāntvayitvā tu tām rāmō

rudatīm janakātmajām |

uvāca lakṣmaṇaṃ tatra

duḥkhitō duḥkhitam vacaḥ || 2.103.19 ||

ānayēṅgudipiṇyākaṃ

cīramāhara cōttaram |

jalakriyārthaṃ tātasya

gamīṣyāmi mahātmanaḥ || 2.103.20 ||

sītā purastād vrajatu

tvamēnāmabhitō vraja |

ahaṃ paścād gamīṣyāmi

gatirhyeṣā sudāruṇā || 2.103.21 ||

tatō nityānugastēṣām

viditātmā mahāmatih |

mṛdurdāntaśca kāntaśca

rāmē ca dṛḍhabhaktimān || 2.103.22 ||

sumantrastairṇṛpasutaiḥ

sārdhamāśvāsya rāghavam |

avatārayadālambya

nadīṃ mandākinīṃ śivām || 2.103.23 ||

tē sutīrthāṃ tataḥ kṛcchrā -

dupagamyā yaśasvinaḥ |

nadīṃ mandākinīṃ ramyām

sadā puṣpitakānanām || 2.103.24 ||

śīghrasrōtasamāsādya

tīrthaṃ śivamakardamam |

siṣicustūdakaṃ rājñē

tata ētad bhavatviti || 2.103.25 ||

pragr̥hya tu mahīpālō

jalāpūritamañjalim |

diśaṃ yāmyāmabhimukhō

rudan vacanamabravīt || 2.103.26 ||

ētat tē rājaśārdūla

vimalaṃ tōyamakṣayam |

pitṛlōkagatasyādya

maddattamupatiṣṭhatu || 2.103.27 ||

tatō mandākinītīraṃ

pratyuttīrya sa rāghavaḥ |

pituścakāra tējasvī

nirvāpaṃ bhrātṛbhiḥ saha || 2.103.28 ||

aiṅgudaṃ badarairmiśraṃ

piṇyākaṃ darbhasaṃstarē |

nyasya rāmaḥ suduḥkhārtō

rudan vacanamabravīt || 2.103.29 ||

idaṃ bhuṅkṣva mahārāja

prītō yadaśanā vayam |

yadannaṃpuruṣōśnāti

tadannāstasya dēvatāḥ || 2.103.30 ||

tatastēnaiva mārgēṇa

pratyuttīrya sarittaṭāt |

ārurōha naravyāghrō

ramyasānuṃ mahīdharam || 2.103.31 ||

tataḥ parṇakuṭīdvāra -

māsādya jagatīpatiḥ |

parijagrāha pāṇibhyā -

mubhau bharatalakṣmaṇau || 2.103.32 ||

tēṣāṃ tu rudatāṃ śabdāt

pratiśabdō'bhavad girau |

bhrātṛṇāṃ saha vaidēhyā

siṃhānāṃ nardatāmiva || 2.103.33 ||

mahābalānāṃ rudatāṃ

kurvatāmudakaṃ pituḥ |

vijñāya tumulaṃ śabdaṃ

trastā bharatasainikāḥ || 2.103.34 ||

abruvaṃścāpi rāmēṇa

bharataḥ saṅgatō dhruvam |

tēṣāmēva mahān śabdaḥ

śōcatāṃ pītaraṃ mṛtam || 2.103.35 ||

atha vāhān parityajya

taṃ sarvē'bhimukhāḥ svanam |

apyēkamanasō jagmu -

ryathāsthānaṃ pradhāvitāḥ || 2.103.36 ||

hayairanyē gajairanyē

rathairanyē svalaṅkṛtaiḥ |

sukumārāstathaivānyē

padbhirēva narā yayuḥ || 2.103.37 ||

aciraprōṣitaṃ rāmaṃ

ciraviprōṣitaṃ yathā |

draṣṭukāmō janaḥ sarvō

jagāma sahasāśramam || 2.103.38 ||

bhrātṛṇāṃ tvaritāstē tu

draṣṭukāmāḥ samāgamam |

yayurbahuvidhairyānaiḥ

khuranēmisaṃmākulaiḥ || 2.103.39 ||

sā bhūmirbahubhiryānai

rathanēmisaṃmāhatā |

mumōca tumulaṃ śabdaṃ

dyaurivābhrasamāgamē || 2.103.40 ||

tēna vitrāsitā nāgāḥ

karēṇuparivāritāḥ |

āvāsayantō gandhēna

jagmuranyadvanaṃ tataḥ || 2.103.41 ||

varāhavr̥kasimhāśca

mahiṣāḥ s̥marāstathā |

vyāghragōkarṇagavayā

vitresuḥ p̥ṣataiḥ saha || 2.103.42 ||

rathāhvahaṃsānatyūhāḥ

plavāḥ kāraṇḍavāḥ parē |

tathā puṃskōkilāḥ krauñcā

visaṃjñā bhējirē diśaḥ || 2.103.43 ||

tēna śabdēna vitrastai -

rākāśaṃ pakṣibhirv̥rtam |

manuṣyairāv̥rtā bhūmi -

rubhayaṃ prababhau tadā || 2.103.44 ||

tatastaṃ puruṣavyāghraṃ

yaśasvinamakalmaṣam |

āsīnaṃ sthaṇḍilē rāmaṃ

dadarśa sahasā janaḥ || 2.103.45 ||

vigarhamāṇaḥ kaikēyīṃ

mantharāsahitāmapi |

abhigamya janō rāmaṃ

bāṣpapūrṇamukhō'bhavat || 2.103.46 ||

tān narān bāṣpapūrṇākṣān

samīkṣyātha suduḥkhitān |

paryaṣvajata dharmajñāḥ

pitṛvanmāṭṛvacca saḥ || 2.103.47 ||

sa tatra kāmścit pariṣasvajē narān

narāśca kēcittu tamabhyavādayan |

cakāra sarvān savayasyabāndhavān

yathārhamāsādya tadā nṛpātmajaḥ || 2.103.48 ||

tataḥ sa tēṣāṃ rudatāṃ mahātmanāṃ

bhuvaṃ ca khaṃ cānuvinādayan svanaḥ |

guhā girīnāṃ ca diśāśca santataṃ

mṛdaṅgaghōṣapratimō viśuśruvē || 2.103.49 ||

|| ityārṣē śrīmadrāmāyaṇē vālmikīyē ādikāvye
ayōdhyākāṇḍē tryadhikaśatatamaḥ sargaḥ ||